

Kiss Dávid

A nyomor mosolya

Életképek a monori modellprogramból

2004-ben járunk, a helyszín Monor. Tabán. A kertvárosban elterülő cigánytelepről jelzés érkezik a Magyar Máltai Szeretetszolgálatához. Egy asszony fázik. Fát kér. Egy családgondozó (nyugdíjas pap) küldi a jelzést, utolsó mentsvárként, mivel az ő lehetőségeik tárháza már kimerült. Hátha más máshogy tud segíteni. A csapat hamar a helyszínen van, kiegészülve a családsegítő szolgálat vezetőjével és munkatársaival. Villámgyors munka kezdődik. A helyiek már régebb óta próbálnak „harcolni a teleppel”, de az ő eszközeik kevésnek bizonyulnak, ugyanakkor erős helyismerettel rendelkeznek, ami nagyon fontos a program indításában. Gyors forgatókönyv készül: a telepen nincs fürdési lehetőség, illetve szükség van bázisra is. A legegyszerűbb megoldás egy mobil konténerblokk. Fürdő és iroda. A Jelenlét program¹ elindul. Amit ígérünk: ennél az állapotnál nem lehet rosszabb.

A telep területe megközelítőleg 5000m². A Bercsényi utca és a Cinka Panna utca által határolt telek, illetve az azt körülvevő utcák alkotják. A telepen lakó közel 108 felnőtt átlagéletkora 32 év. 143 gyermek él a Tabánban, átlagos életkoruk 7 év. A telepen élő teljes népesség átlagéletkora 20 év. Az adatokból kiderül, hogy a Tabán egy jellemzően fiatal felnőttek és sok gyermek által lakott szegénytelep. A telepen az átlagos lakásméret 20 m², amelyen általában 5 fő él. Az itt található háztartások közül 11 rendelkezik vezetékes vízellátással, a többi háztartás a telep sarkán lévő egyetlen közkutat veszi igénybe. Elektromos áram 32, vezetékes gáz 4 helyen található, közcsatorna 3 háznál van.

A programban dolgozó szociális munkások szinte minden területen megfordulnak. A jelenlét a telep egész életében megfigyelhető. Ha szükséges, izzót cserélünk, ha kell, segínyt intézünk, de a tanodai korrepetálás is az alapfeladataink közé tartozik. Évek telnek el, mire a programok pályázatokból, esetleg egyéb forrásból bővülni kezdenek, a speciális szakterületekre további emberek munkáját is

bevonjuk. Nincs autentikusabb, mint egy telepen szocializálódott telepi szociális munkás. A telepi munkatársak bizalmi körének kiépítése sokszor fontosabb, mint a hirtelen a telepre zúdított pályázati forrás, aminek elköltése olyan problémákat generálhat, amik később már nem visszafordíthatóak.

A programjaink alapköve a gyerekfoglalkozás, ifjúsági munka. A gyerekprogramok bevezetése a telepeken az első év feladata, hiszen később Ők lesznek a szociális munkás legfőbb bizalmasai. A gyerekekkel elért eredmények hatványozottan jelentkeznek később, hiszen a gyors generációváltás eredményeképpen hamar hoznak észlelhető és mérhető eredményeket. Nagyon jól látszik, hogy a monori telepen 7 év jelenlét után megnyitott Biztos Kezdet Gyerekházban azok a szülők vannak főleg jelen, akik pár éve gyerekként maguk is a mi játszóházunkban játszottak. Értik és érzik a fontosságát annak, hogy gyermekük biztos helyen legyen. Néha még ők is beszállnak a játékba. A Gyerekház szakmai programja erősen kötött, de a Jelenlét programok sok éves játszóházi tapasztalatát felhasználva speciális, teleszerű környezetben alapos összehangolást igényelnek. A kiemelt programok legfrissebb kiírásában erre már odafigyeltek a kiírók, tehát jó úton haladunk.

A cikk írásakor a telepen 10 fő csapat dolgozik, üzemeltetünk szociális irodát, tanodát, játszóházat. Számítógépterünkben közel 20 gyerek tudja elsajátítani a XXI. század elvárásainak megfelelő tudást. A közösségi fürdő és mosoda 2004 óta van nyitva, sikere töretlen. A rendőrséggel bűnmegelőzési programba kezdtünk, a telepen közös Jelenlét-irodát nyitottunk. Intézményünk egy Szenvedélybeteg Községi Ház, 40 ellátottnak nyújt biztonságot. Részt veszünk a Biztos Kezdet programban, Gyerekházunk maximális kihasználtsággal üzemel. Szociális munkás hallgatók jönnek hozzánk, hogy tereptapasztalatot szerezzenek a tanulmányaikhoz. Az OSI által finanszírozott „Terepszemléletű Támogatás Kirekesztett Községekben” című pályázatban² további hét település

csapatával végzünk modellértékű munkát.

A 2004-es állapotokhoz képest a monori kép felismerhetetlen. Aszfaltozott út, eltűnt lakókocsik, alakuló közösség...

„A legjobb az lenne, ha feljegyzéseket készítenél a munkádról, vagy naplót vezetnél – mondta Vecsei Miklós, amikor a feladattal megbízott. – Ilyet ugyanis még senki nem csinált.”

A naplóírás kezdetben egyaránt jelentett egyfajta ventilálást és speciális lelki gyakorlatot. A telepről hazaérve pár sort leírt az ember, aztán betette a képzeletbeli fiókba. Volt, hogy hetekig semmi sem történt vele, aztán hirtelen előke-rült. Az ilyen írások általában őszinték, hiszen ha nem volnának azok, semmi értelme nem lenne az egésznek. Őszinte a harag, őszinte a meg nem értettség, őszinte az öröm. Legfőbb jellemzője a szókimondás, nincsenek elhallgatott gondolatok, nincsenek titkok. Egy-egy nehéz nap után, leírva a gondolatokat, másnap minden újrakezdődik. Egyfajta speciális szociometria alakult ki a napok egymásutánjából, aminek szakmai jelentősége szép lassan elhanyagolhatatlanná vált. Az átélt tapasztalatok átadható tudássá alakultak.³

A következő pár oldalon a naplóból olvashatunk részleteket, a teljesség igénye nélkül, mégis kiragadva olyan részleteket, amelyekről a bevezetőben már volt szó.

Január 2., szerda

Havazás utáni reggelen a Tabán nagyon szép. Minden csupa fehér, tiszta – egyedül a szag emlékeztet a szegénységre. A kéményekből nem az eltűzött fa illata száll, hanem az elégetett rongyok és szemét szaga árad.

Korán kezdtem a napot, gondoltam, sokan jönnek be az irodába. Az utcán gyerekek csúszkáltak, élvezték, hogy ma még nincs iskola. Tíz óra körül jött a konténeres, hogy elvigye a szemetet. A sofőr nem látta, hogy az egyik gyerek fölkapaszkodott hátra, és húzatta magát a jégen. Bátor kisrác.

Az iroda ablakát téglával megdobálták, a redőny eléggé összetört, de szerencsére az ablak nem. Még nincs áram, ezért nincs bent túl meleg, de a villanyszerelő már megnézte. Majd jön a jövő héten.

Délelőtt bent volt nálam Ibolya, Pocok, Büfő, Halmos Béla, na meg persze Zsiga is, a helyi cigányönkormányzat vezetője. Ibolykát behívták felülvizsgálatra a Vajda Péter utcába, de az összes vizsgálatra csak

öt napot adtak neki, ezt szerette volna meghosszabbítani a telefonom segítségével. Pocok a ködobálókra panaszkodott, Büfő csak a szokásos pletykákat hozta, most éppen a szilveszteri eseményekről. Halmos Béla a rendőrségi kapcsolataimat szerette volna igénybe venni, illetve elmesélte kétszázadszor, hogy milyen volt Irakban. Délután meghallgattam Zsuzsika panaszait, hogy miért nem kapott karácsonyi csomagot. Aztán Szeles Botond kért meg, hogy hívjam fel a fia ügyvédjét.

Érdekes volt megfigyelni, ahogy Ormai Ernőke óránként egyszer felröptette a szomszédomban a galambokat. Egy nagy bot végén volt egy zsák, azzal riogatta őket.

Január 7., hétfő

Ma reggel meglepetéssel várt a Tabán. Az irodában Zsiga már vasárnap megcsináltatta az áramot, így jó meleg volt. A kijelölt közmunkás – Zsuzsa – éppen takarított, minden csillogott-villogott. Még a poharakat is elmosogatta nekem. Zsigának kifizettem a villanyszerelőt (10 000 forint), meg a pénteken megbeszélt húszezret is, amiből a fürdőre veszi meg a zárat, kilincseket. Telefonon felhívtuk a KÖVÁL Rt-t, hogy az elfagyott vízcsövekkel lehet-e valamit kezdeni. Fél órán belül jöttek, elkezdődött a melegítés. Először hajszárítóval, majd disznópörzsölővel dolgoztak, de nem jártak sikerrel. Mélyebben lehetett a fagyás, úgyhogy még mindig nincs bent víz, de azt mondták, ha enyhül az idő, majd beindul.

Utána Kispál Attiékkel volt programom. Megkértek, hogy vigyem be őket a szakrendelőbe, mert a törött bokával nem tudnak a jégen bejutni. Persze, hogy bevittem őket. 11.50-re értünk oda. 13.30-kor kerültünk sorra úgy, hogy nem volt előtünk senki. Minden röntgen nélkül megkapta a járógipszet, majd jöttünk haza.

Ezután kiugrottam Anikó nővérékhez, mert megígérte, hogy holnap elviszi a Büfőt (Büki Marikát) rokkantsági felülvizsgálatra Pestre. Megbeszéltük, hogy a 8.28-as vonatonál találkozunk, és áfás számlát kér a jegyeiről. Beszélgettünk Ritáékról is: náluk minden gyerek beteg, súlyosan meg vannak fázva. Ők azok, akik a legnagyobb télben is egy szál pólóban és rövidnadrágban mászkálnak kint, nem csoda, ha betegek. Anikó nővér adott nekik hatszáz forintot gyógyszerre, meg pár zsák ruhát, hogy ne fázzanak. Mondtam, hogy most már biztosan nem fáznak, mert a ruhákat tüzelik. (Sajnos, muszáj mindig a realitásról beszélnem, hogy ne használják ki a jóindulatát.)

Délután Pesti Zsigával beszélgettünk, mire jutott az önkormányzatban. Megtudta, hogy a telek megosztására nincs lehetőség (ezt jól gondoltam), viszont a terület elég nagy, így engedélyezik még egy ház ráépítését. Most ennek a lehetőségét kell körüljárni.

A börtönről is tanultam új dolgokat. Megtudtam, hogy ha valaki elviszi a balhét a többiek helyett, akkor a kint maradók feladata, hogy csomagokat küldjenek be neki, illetve, hogy a családtagjai ne szenvedjenek hiányt semmiben. Ezt is a Pesti Zsiga mesélte, mivel ő ugyebár csalásért ült húsz hónapot régebben. Ezért is kell vele vigyázni, mert vag az esze, mint a borotva.

Január 16., szerda

A sár elviselhetetlen méreteket öltött. Az olvadás miatt már tegnap is voltak tócsák, mára az autók sártengerre változtatták a Bercsényi utcát. Miután odaértem, jött Halmos Marika, az egyik közhasznú munkás, aki felmosott nálam, elsöpörte a szemetet a járdámról.

Pár perc után Halmos „Kóki” felesége jött hozzám. Gyógyszerre kért pénzt. Pszichiátriai beteg, jelenleg táppénzen van, de az OEP ugyebár nem azonnal utal, így semmi pénzük nincsen. Kilencor megjött Laci, a családgondozó. Több tonna papírt varázsolt elő a hátizsákjából, ezeket mind alá kellett íratnia a családjaival. Kispál Tünde volt az egyik „áldozat”. Lesétáltunk hozzá, otthon voltak éppen. Egy sötét szoba, kályhával. Miközben a hivatalos ügyeket intézték, én a gyerekekkel beszélgettem. Mártonka súlyosan fogyatékos, mindennek örül. Két krumplival játszott éppen. Nagyon megsajnáltam. Fura érzés volt, kicsit kiégett belőlem ez az érzés mostanában. Furcsa, de kicsit örültem, hogy újra érezni tudtam ilyet. Ahogy ott ült a sötét szobában, paplan a lábán, szegénykém csak mosolygott bele a világba, folyt az orra, beszélni nem tudott. Ötéves. Vajon mi lesz vele 10 év múlva?

Innen mentünk Kispál Imréékhez, náluk a telep másik fogyatékos kisleánya lakik. Az anya könnyörgött nekünk, hogy vigyük el a gyereket egy bentlakásos intézetbe, mert nem bírja tovább. A kapcsolat megvan Tiszafüredre, de már kétszer visszahozták a gyereket. Majd Lacival beindítom a dolgot.

Továbbmentünk a faházSORRA. Jacksonéknál a feleség volt csak otthon, pár szót beszélgettünk. További pénz szeretének kapni a beilleszkedéshez. Mondtam, hogy szó sem lehet róla. A másik faház lakónk Lakatos Erzsébet. Behívták, hogy megmutassák: nem részegek. Tényleg csak ezt akarták bizonyítani, mivel korábban

ez náluk probléma volt és most próbálnak megváltozni. Persze, most is lilult volna a szonda, de meg sem közölte a múltkori állapotokat. Beszélgetés közben észrevettem, hogy az ott üldögélő kislány arca fel van dagadva. Kérdeztük, mi a baj, mondta, hogy fáj a foga. Rövid rábeszélés után délután elvitték a fogorvoshoz.

Beszéltem pár szót Bagdi Arankával, mert nincs megelégedve a KÖVÁL számlázási módszerével. Most 12 000 forint a számla. Kértem, hogy menjen be, tisztázza az ügyeit, szerintem annyit fizet, amennyit fogyaszt. Az irodában éppen az iratokat rendeztük, amikor bejött Kispál Csabi, a tegnapi ordibáló. Mintha mi sem történt volna, segítséget kért tőlem, hivatalos ügyben. Elirányítottam a megfelelő helyre. Közben Pesti Zsiga munkát ajánlott neki. Három óra munka (vasdarabolás) 2000 forint. Csabi nem fogadta el, mondván, hogy kevés ez a pénz három óráért. Ez azért fontos, mert három óra múlva megint kért tőlem 150 forintot, és újra nem adtam, ezért újra leányázott.

Ekkor már fél 12 volt, mentem a Kistestvérekhez ebédre. Éppen náluk volt valamiféle rendfőnöksasszony is. Nagyon finom frankfurti leves és tojáslepeny volt az ebéd. Beszélgettünk a telepről, aztán elindultunk, hogy megmutassam neki a körülményeket. Megmutattam a szokásos dolgokat, eléggé elképedt. Megbeszéltük, hogy heti egy délutánt rászán arra, hogy csoportfoglalkozásokat tartson a gyerekeknek. Drámapedagógiát, pszichológiai játékokat meg kézműves órákat. Utána még a ruhaborzére is benéztem. Ezt a plébánián csinálják, és elharapóztak az indulatok, mert a romák tonnányi ruhát akartak vinni. Természetesen a tüzre. Most éppen nincsen ruha, de megbeszéltük, hogy ezentúl meg fogják hallgatni az ajánlásaimat, és úgy adják ki a ruhákat.

Január 25., péntek

Az első ember, akivel a Tabánban találkoztam, a telep szélén lakó nő volt. Rossz hírt közölt: előző este meghalt egy kisleány, Elekes Krisztián. Ekkor már jött Zsiga is, ő mondta el, mi történt. Krisztián egy hajszárítót talált a bányában, azt hazavitte. Szétszedte, és a propellerjével akart játszani. Bedugta a konnectorba. Meztelen volt, földes padlója házbán.

Egyből meghalt. A nevelőapja volt otthon, és a testvérei. Sajnos azért, hogy magához térítse, egy vödör vizet zúdított a kisleányra. Nem tudni, ez ártott-e még, vagy már nem számított. Az anya a bányában

volt, fát és ruhát keresett. Autóval bevitték a gyereket az egészségházbba, ott megállapították a halált, és hívták a rendőrséget. A rendőrök kimentek helyszínélni. Valószínűleg vagy az anyánál vagy a nevelőapánál megállapítható lesz a gondatlanság.

Tíz óra után elmentem a családhoz. A nagynéni, Gyöngyi vette kézbe a család ügyeit, bár őt is nagyon megrázta az eset. Az anya nagyon rossz állapotban volt, többször ki kellett hívni hozzá az ügyeletet.

A támogató szolgálatnál kértem egy gyorssegély-csomagot. Ezt még kivittem a telepre, de ekkor már kezdődött a virrasztás. A csomagot odaadtam Gyöngyinek, még egyszer elmondtam, mennyire sajnálom a kisfiút, aztán eljöttem.

Január 28., hétfő

Fura érzésekkel érkeztem a telepre. Kicsit aggódtam is, hogy mik történtek a hétvégén, de szerencsére nem történt további tragédia. Az anya átvészelte a legnehezebb időszakot, ma már tudtam vele beszélgetni is.

Dél előtt megrohantak a telep öregjei. Először Pocok „támadott”. Megint a hazaköltözéséről beszélt. Pár feles már lehetett benne, elég színpadias volt. Volt sírás, nevetés, mutogatás, káromkodás... minden. Az alaptörténet az, hogy Halmos és Béla egyaránt bolondul utána. Halmos rendmániás, és ha begurul, üldözi Pockot, Béla pedig erőszakoskodik vele, ahogy hazaér. A vulgáris kifejezéseket nem írom le, pedig hozzátartozik Pocokhoz. Húsz perc után már szinte vágyom rá, hogy egy „normális” emberrel beszélgethesek. Szerencsére jött a „megváltó”: Cukros. Ügyében ma kellett újra felhívnom a munkaközvetítő céget. Sajnos már minden hely betelt. Cukros csütörtökön egy szálloda interjújára megy, ahol szobalányokat keresnek. Megérdemelné, hogy sikerüljön.

Programunk egyik legfontosabb része a munkahelyteremtés. Megállapodtam az egyik munkaközvetítő cég emberével, hogy ezentúl összedolgozunk. Odáig már eljutottunk, hogy elkészíték egy adatbázist a tabáni munkavállalókról, amit folyamatosan használ majd, amint új ajánlatok futnak be. Így első kézből tudunk egymásnak ajánlatot tenni. Ezt a fajta kapcsolatot szeretné kiterjeszteni az összes Pest megyei település Máltás intézményére.

Tíz óra körül jöttek Krisztián rokonai érdeklődni, mi a teendő, hová kell fordulniuk az elkövetkező napokban. Tudtam, hogy Laci már intézkedik az ügyben, ezért beirányítottam őket a családsegítőbe, majd

én is odaindultam. Sajnos a bürokrácia még ilyen esetekben is borzasztó, és a tragédia miatt ez hatványozottan hat. Először meg kell várni a boncolás eredményét. Ha ez megvan, a temetkezési vállalatnál meg kell rendelni a megfelelő temetést, koporsót. Ez gyermek esetében nehéz, mivel ritka a kisméretű koporsó. Az önkormányzat ilyen esetben sem vállalja az „extra” temetést, csak az alapváltozatot. Ezt persze úgy közlik a gyászoló anyával, mintha azt mondanák, hogy elfogyott a tej, vegyenek kakaót, minimális részvétet sem lehet érzékelni. Tavalyelőtt, amikor Bori picije meghalt, nem is bírtam ki, és beszéltem a hivatalnokoknak. A boncolást Gyömrőn végezték, ma átszállították a kicsit Monorra. A temetés csütörtökön egy órakor lesz. Tibor atya ingyen biztosította a családnak a sírhelyet és a temetési szertartást. A család direkt őt kérte meg, hogy tartsa meg a szertartást, mert Krisztián is hozzá járt hittanra, nagyon szerették egymást. A temetés 173 000 forintba kerül, én a családnak 30 000 forint segélyt adok, a többi pénzt roma szokás szerint a család rakja össze, illetve az önkormányzat is ad 20 000 forint temetési segélyt. Délután egy eladó házról beszéltem egy hölgygel. Hárommillió forintból lealkudtam az árat hatszázezerre. Tartaléknak szántam, de ügyis hosszú idő, míg a szocpolterhelést leveszik a házról.

Bementem újra a családhoz. Szükségük volt a telefonomra, értesíteni kellett a vidéki rokonokat a temetés időpontjáról. Az anya testvérei ekkor már bűnbakot kerestek, az anya élettársára mutogattak. Szerintük (és szerintem is, bár ezt nem mondtam, igyekeztem semleges maradni) egy 3x3-as szobában nem történhet ilyen baleset. Kis odafigyeléssel elkerülhető lett volna az egész, hogy a vödör vízzel való leöntésről ne is beszéljünk.

Az irodában dolgoztam, amikor megrohmozta a gyerekek a telepről. Képeket szerettek volna látni Krisztiánról. Szerencsére volt néhány, így meg tudták nézegetni. Megmutattam nekik a videót is. Folyton azt mondogatták, hogy „csóri” gyerek. Furán hangzik, de ez ugye a „szegény” megfelelője. Egyébként, ahogy beszélgettem a felnőttekkel, mindenki egyfajta babonáról beszélt. Az elmúlt két évben három fiatal halt meg a telepről, most meg újra egy kisfiú. Mindenki 25 év alatti. Elgondolkodtató.

Január 29., kedd

Reggel 7.20-kor telefonált Laci, hogy megbetegedett, és intézzem a halott kisfiú temetésével kapcsolatos teendőket. Nyolcra volt megbeszélve a temetkezési

vállalkozónál a találkozó. Szerencsére kicsit előbb értem oda, mint a család. Kérdezem a hölgyet, hogy minden rendben van-e. Mondja, hogy a kisgyerek testének tegnap délután kellett volna megérkeznie, de nincs itt, és nem is lesz, amíg valaki nem intézkedik. Kicsit elszakadt a cérna, kiosztottam rendesen, de végig azt hajtogatta, hogy Gyömrőn hibáztak. Nem kellett sok, őket is felhívtam. Mentegetőztek, hogy a másik tehet az egészről. 15 000 forint a szállítás, ezt egyikük sem akarta kifizetni. Végül a monori nőnek megjött a jobbik esze, és kapcsolt, hogy itt nem egy átlagos esetről van szó. Felajánlotta az ingyenes szállítást. Igen ám, de Gyömrőn ragaszkodtak hozzá, hogy menjek a gyerekért. Beültünk hát a halottszállítóba két sírásóval, és elindultunk. Szabadkozás után a hűtőházból megkaptuk Krisztiánt. Nem írom le, hogyan hozták, és hogyan tették az autóba. Monoron még sok tennivaló volt hátra. A családot hazaküldtem, mert eléggé megviselte őket a várakozás, bizonytalanság. Mondtam, hogy mindent elintézek.

Először az okmányirodában kellett megcsináltatnom a halotti anyakönyvi kivonatot, ez kb. egy órát vett igénybe. Benéztem a segélyezési osztályra, hátha lehet valamit intézni. A segélyügyi főmuffi azzal fogadott, hogy verjem jól hátba, mert félrement a falat. Elkezdtem püfölni, de nem volt elég neki, mert túl finoman csináltam. Nevetett, hogy még ütni sem bírok. Húszezer forint segélyt ajánlott a családnak. Ezután kis közbűrt következett, mert a hatósági osztály vezetője megszólított, hogy levelem jött az önkormányzat címére. Egy idézés a munkaügyi bíróságra, egy olyan ügyben, amiről semmit nem tudok. A felperest ismerem, ennyi az egész, de semmi mást nem tudok az ügyről. Felháborító. Az egész önkormányzat rólam beszélt, hogy pereskedek. Én most inkább Krisztián családjáról beszéltem. A vezetőnő kicsit érzékenyebb a kolléganőjénél, hamar rájött, hogy a 20 000 forint semmit nem ér, így azt mondta, hogy legyen inkább 50 000 a segély. Megköszöntem, beszéltem a másikkal, hogy javítsa az összeget, aztán indultam a rendőrségre. Temethetőségi engedélyre volt szükség, amit a rendőrkapitány állít ki. Rövid hercehurca után az engedélyt kiállították, mentem vissza a temetkezési vállalkozóhoz, megrendeltem a temetést. Ekkor jött Tibor atya, hogy megbeszéljük a részleteket. Kérdezte, hogy mit segíünk a családnak? Neki kell-e az ingyen temetésen felül segítenie? Mondtam, hogy nem.

Ezután minden papírt elvitettem a családnak, mondtam, hogy vigyék be a kicsi ruháit a ravatalozóba, hogy felöltöztessék. A család másik fele közben

azon munkálkodik, hogy az apa kijöhessen a börtönből a temetésre. Ez minden bizonnyal sikerülni fog, mert már volt rá példa. Kommandósok fogják őrizni megbilincselve, de ott lehet majd.

Nagyon megviselt ez a délelőtt, be kellett mennem a családsegítőbe kicsit töltödni.

Az iroda hamar megtelt, jó pár kívánsággal érkeztek hozzám az emberek. Ketten is kórházi időpontot kértek a gyerekeknek kivizsgálásra. Sok a beteg kicsi a telepen. Dongaláb, agysérült, tüdőbeteg.

Még tegnap az egyik kisfiú, Gyalog Jancsi – őt különösen kedvelem – megkért, hogy juttassam el a levelét a Dopeman nevű rapénekesnek. E-mailben el is küldtem, de sajnos még nem érkezett rá válasz. Jancsi azt hitte, hogy már itt a válasz.

4 óra volt, amikor Anikó nővér telefonált. Menjek a ravatalozóba, mert Tünde ott sír, óriási a felfordulás. Indultam volna azonnal, de már jöttek visszafelé, mondták, hogy Tündét elvitte a mentő, mert olyan rossz állapotban volt. Negyed öt körül indultam hazafelé. Úgy hagytam ott a telepet, hogy a konténerkuka lángolt. Két-háromméteres lángok csaptak ki belőle. Zsiga ott állt mellette, ő gyújtotta fel, úgyhogy már nem volt erőm perelni vele, inkább eljöttem.

Január 31., csütörtök

Délelőtt sokan voltak bent, többnyire pénzkérés volt a sláger. Nagyon hónap vége van, megint nem füstölnek a kémények. Jönnek alibi ügyekkel is, pusztán azért, hogy eltöltsenek pár percet a meleg irodámban. Tíz-kor beugrottam a művelődési házba, mert egy takarítócég embereket keresett szállodai szobalányoknak. Míg a beszélgetés tartott, én az egyik munkaközvetítő emberrel tárgyaltam. Hosszú távú együttműködést ajánlott. Nagy vonalakban elmeséltem a roma munkavállalók problémáit, szerencsére értette, miről van szó. Az összegyűlt ötven emberből szerintem öt alkalmas a munkára. A végén ezt az öt embert javasoltam is a HR-es hölgynek. A többit kár áltatni, ők egyszerűen nem bírják ezt a munkát. Jó lett volna egy névjegykártya, így csak papírfecnyire írtam fel az elérhetőségeimet. Visszatérve a telepre vártam Dezső bácsit. Zsuzsika jött be közben, ő 100 000 forintos villanyszámlát hozott. A jövedelmük pont ennyi. Nem tudom, mi lesz velük.

A temetés egy órakor kezdődött. Szörnyen megrázó volt. Legalább 200 ember jött el. Itt voltak a tanárok, a védőnők, a háziorvos, Mónika nővér és

természetesen a rokonok. A rendőrség kiengedte az apát, állítólag véglegesen, így ő is ott tudott lenni. Mi Dezső bácsival képviseltük a telep segítőit. Tibor atya nagyon szép beszédet mondott, nagyon megható volt. Nyitott ravatal volt, így a rokonság folyamatosan elájult, nagyon hangosan sírtak. Együtt mozgott a tömeg, mindenki együtt érzett a családdal. Mándoki Zsiga szemében ritkán látni könnyeket, ez mindent elárult. Félek, hogy ma éjjel újabb tragédia történik, mert az apai ág a nevelőapát hibáztatja a tragédiáért.

A temetés után egyből haza akartam jönni – mert nagyon megrázott az egész –, de Oláh Zsolti megkért, hogy beszélhessen Dezső bácsival kicsit. Viszszamentünk az irodába. Zsolti segítséget kért tőlünk, roma nyelvet és történelmet szeretne tanulni. Van egy nyolcfős baráti társasága, akikkel szeretnének nyelv-vizsgázni, és a múltjukat is megismernék. Dezső bácsi felajánlotta a segítségét, Rostás Farkas György által kér egy ajánlatot a nyelvtanfolyamra, ő pedig vállalta, hogy a történelemről beszél a fiataloknak. Remélem, összejön ez a kis projekt. Nagyon fontos volna.

Jó, hogy visszajöttünk az irodába, mert a gyerekek megrohamoztak. Mindenki a Krisztiánról szóló videócskát akarta látni. Legalább 20 gyerek volt bent. Néma csöndben néztük meg azt az 5 másodperces videót vagy húszszor. Mindig meg kellett állítanom a végén, amikor Krisztián a kamera felé fordult és nevetett. A gyerekek aztán szép lassan elszívárogtak, majd mi is elindultunk Dezső bácsival.

Március 11., kedd

Ma reggel felmentem Jánosért Gombára, előtte beugrottam a telepre, hogy megnézzem, Bözsi szétverte-e az irodát. Szerencsére nem tette meg. Kilencre átugrottunk a szokásos megbeszélésünk helyszínére, tíz órára várt minket a polgármester úr. Harmincöt percet kaptunk tőle, én kicsit többet vártam a találkozótól, de lehet, hogy túl érzelmes vagyok.

Tizenegy körül indultam a nővérekhez, akik már vártak. Ott volt Rita nővér is. Nagyon jól sikerült a gyerekfoglalkozás. Kb. 30 gyerek jött el. Rita bábozott nekik, játszottunk körjátékokat, mondókákat tanultunk. A gyerekek rajzoltak, színezték. Zsolti is átjött, hogy segítsen nekünk, nagyon sokat számított a jelenléte. Nem tudom, meddig bírom megtartani, mint önkéntest. Remélem, nem lankad a lelkesedése. Zsiga mindenesetre le sem nézett, ott gubbasztott a fürdőben, minden bizonnyal megsértődött,

hogy ma kihagytuk mindenből. Az én szerepem elég fura volt, a lányok elhalmoztak szívcskéekkel, és csak a feleségemről érdeklődtek. Az is érdekes volt, hogy egy szülő sem volt kíváncsi az eseményre, kivéve Boriskát. Az ő gyerekei amúgy is szépen fel voltak öltözve. Csendben benézett, látta, hogy minden rendben van a gyerekekkel, aztán hazament.

Ezentúl minden kedden jön Rita, jövő hétre megpróbáljuk megbontani a csapatot, mert a 30 gyerekre kevesen voltunk még így, öten is. Negyedórás blokkokban lehet dolgozni velük, kb. addig tart a figyelmük.

Kispál Atti busszal átjött ma Monorra, hogy elintézzze a hivatalos papírjait az önkormányzatban. Így most megspóroltam egy utat Tápióbicskére, oda tudtam adni neki a 80 000 forintot. Nagyon vicces volt, mert Bugával jöttek be hozzám. Az ajtóig kísérte őket Szeles Botond, aki a kamatos pénzt várta. A 80 000 forintból Atti magához vett 40 000 forintot, a többi Buga berakta a zoknijába. Megkértek, mondjuk azt, hogy csak negyvenezret kaptak, a többi a bútorszállítmánynál veszik majd át. Beletemtem a játékba, hiszen utálok az uzorát. Ahogy kiléptünk az ajtón, Ödön egyből ki is kapott húszezer forintot Atti kezéből. Atti mentegetőzni kezdett, hogy a többi csak a bútorszállítmánnyal kapják. Ödön háborogni kezdett nekem, hogy ez milyen szemétség. Bátor oroszlán voltam, mert beszóltam neki, hogy szerintem meg kamatra pénzt adni a szemétség. Kicsit felhúzta a szemöldökét, de egyből odébbállt. Még visszaszólt, hogy kénytelen volt kamatot tenni rá, mert sokáig tartoztak, de aztán elhúzott. Ő azért kishal, ezért a bátorság. A mézárósnak nem mertem volna így visszaszólni.

Attiék egyébként jól vannak, egy gondjuk van, hogy a földön alszanak. Várják a bútort. Mentegetőztem, remélem hamarosan sikerül megoldani a bútorszállítmányt.

Március 14., péntek

Reggel várt a hír, hogy a rendőrség egész éjjel razizott a telepen. Halmos Bélától lopták ki a pénzt, a gyűrűt, meg a házából az értékeket. Pocok persze semmiről nem tudott semmit, de biztos, ami biztos, Bugát, a fiát vitték el. Pocok jött a pénzért, akkor mondta el. Persze, a bíróságra így nem ment el, maradt az ital. Még így, részegen is egész délelőtt a rendőrségen ült, kíváncsi leszek, hétfőre mi sül ki ebből.

Zsuzsika jött be még a délelőtt, ő már nagyon profi a pénzkérésben. Úgy látszik, én is kiismerhető vagyok, mert nem vagyok fából. Sajnos, ha az érzelmekre hatnak – márpedig arra szoktak –, néha megingok. Zsuzsika április egytől nem dolgozik a telepen, de munkát szerzett Pesten. Az orvosi vizsgálat a Népstadionnál van, de nincs pénzük a beutazásra. Menne a nővérének, Marikának a lánya, a fia meg ő. Sírással körítve rávett, hogy szerdán mennek, addigra szereznek pénzt, de mindezt úgy, hogy ha nem tudok pénzt szerezni, akkor nem tudnak majd dolgozni, és éhen halnak. Egy oda-vissza buszjegy az Őrsig 2000 Ft. Egyébként a munkaadó kft. azt az útmutatást adta nekik, hogy a Népstadion mögötti lapos épületbe kell menni. Felhívtam őket, hogy ugyan már, hol van az a lapos épület, mert bár pesti vagyok, ez alapján nem találhnám meg. Leordította a hajamat, hogy mit kell ezen stresszelni, biztosan megtalálják. Mondtam, hogy azok az emberek, akik nem ismerik Pestet, nehezen boldogulnak ilyen instrukciók alapján. (A munkába egyébként busz viszi-hozza őket.)

Jackson felesége is bejött hozzám. Alig kapott levegőt, majd megfulladt, úgy köhögött. Ezer forintot kért – szinte sírva – pumpára (asztmás). Adtam, nehéz ilyenkor nem adni, pedig nem lenne szabad.

Délelőtt még Halmosné jött be hozzám. Azt mondta, azért jön, hogy összevesszen velem. De nem kiabált, inkább megint elsírta magát. Azt kérte, adjak neki reményt, amiért van értelme még életben maradnia. Ezek a szituációk is elég nehezek, mivel ilyenkor minden szavamra vigyázni kell. Olyan politikus válhatna belőlem, hogy még! Úgy kell ígérni, hogy ne ígérjek, úgy kell adni, hogy ne adjak, és ha lehet, lelkifurdalásom se legyen, ha nem muszáj. Végül is egész jól megnyugtattam, nevetve ment ki az irodából, de ez közel másfél órámba került. Közben úgy elfáradtam, mintha fát vágtam volna egész délelőtt.

A mai nap rossz híre volt még, hogy az önkormányzat ügyintézője nem adja ki a szocpoligazolást Jacksonéknak, csak március 28-án. Ez egy papír, kb. 20 perc a megírása. Rengeteget teszek azért, hogy a monori kapcsolatok szeressenek minket, főleg az önkormányzatban, de valahogy mégsem akar ez sikerülni. Ennek a nőnek a komplett szakdolgozatát írta meg a családsegítő, az én képeim illusztrálják, Anita írta meg a dolgozat másik felét, erre tessék! Amikor visszakérjük a szívességet, keresztbe tesz. Pedig Jacksonék költözését az önkormányzat segélyezési osztálya is nehezen bírja már kívánni. Szinte mindennap kérdezik, mikor lesz a napja. Na mindegy, azért küzdeni kell.

Március 28., péntek

Délelőtt Munyinnál voltam, kifizettem neki a maradék 50 000 forintot. Nem érzi jól magát a pincében, lehet, hogy lesznek gondjaink ez ügyben. Sajátos módon a pincében ott volt Lábadi Jancsika, Lábadi Tamás és Lakatos Jóska is. Természetesen totál részek voltak. Jóska 240 forintot kért tőlem, mert ő is jön a keresztlőre. Persze nem adtam neki, de levitettem autójával a városba.

Az önkormányzatban is volt egy kis dolgom ma. Egy kis csapat hangoskodásától volt lármás a folyosó. Józsi, a „vállalkozó” és bandája volt az. Ahogy megláttak, egyből szembesítettek az ügyintézővel. Dávid ezt mondta, meg azt... Leállítottam őket, majd megbeszéltem vele, hogy én senkit nem küldök ide, mindig személyesen jövök. Nem kell elhinni semmit.

Itt találkoztam Lábadi Árpival is. Ahogy meglátott, egyből pénzt kért kajára. Ő afféle város bolondja. Szerintem elég művelt, állítólag régen siklott ki az elméje, a börtönben. Szerintem jó fej. Mindenki fél tőle, a városban szokott bolyongani, és beszél a szellemekkel. („Angyalok, angyalok, hagyjatok!”) Kb. fél éve Margitka elhelyezte egy szociális otthonban, azóta nem láttuk. Most, mint mondta, megszökött, mert nem bírta már a bezártságot. Még teljesen le volt lassulva a gyógyszerektől. Átküldtem Margitkához, tudom, hogy benne bízok, kedveli őt. Mondtam neki, hogy megyek én is mindjárt.

Át is ment. Margitkával tanakodtunk, mi legyen vele. Aztán jött az ötlet, maradjon itthon a hétvégén, kicsit szabaduljon fel, aztán majd hétfőn visszavite-ti Anitaékka. Mivel pénzt nem tudtunk neki adni (meg nem is akartam), neki adtam az ebédemet. Nagyobb szüksége volt rá, Miki szerint úgyis kövér vagyok.

Délután kettő körül kimentem Anikóékhoz, hogy készülődjünk a keresztlőre. Rita gyerekei már ott voltak, játszottak. Illetve hittant tanultak. Szerencsére jó idő volt, tudtunk a kertben játszani. Mónika nővér labdázott Vikivel. Én meg papírrepülöztem Robival. Alex rosszkodott. Hihetetlen volt látni, hogy nem bírja elkapni a labdát, nem bírja rúgni, nem bír vele futni, nem bír hátrafelé menni, lépni. Ez mind a kisagy funkciója, amit a tanulás során rögzít az agyunk. Neki ez hiányzik. Persze beszélni sem tud, akaratosságát erőszakkal fedezi. Űt, rúg, sír.

Háromkor megjött a család. Krisztián, Tibike, Józsi, Rita, Anita és még pár rokon, meg a gyerekek. Összesen 11 gyereket keresztelt Tibor atya. Bevonultunk a kis kápolnába. Óriási volt a ricsaj, de szép lassan lecsendesedtek. Tibor atya egy sajátos misét celebrált.

Tulajdonképpen szabályos keresztelő volt, de Tibor atya nélkül ez nem ment volna. Például a vízzel való megtisztulást óriási nevetés kísérte. Lakatos Józsi folyamatosan közbebeszél, bizonygatta, hogy ő nem lop, nem csal, de érti, mire akar az atya utalni, amikor a tisztaságról beszél. Végül is lezajlott a ceremónia. Csináltam a családokról fotót is. Élvezték. Tibor atya kérte a családokat, hogy a segítséggel egy hónap múlva újra találkozzunk itt. Az ünnep szentségét feledve, búcsúzással Tibike az anyámba küldve megfenyegetett, hogy ha nem kapnak házat, baj lesz. Egy óvónő is eljött, ő ezt megrökönyödve nézte. Utána kérdezte, hogyan lehet ez után lelkileg helyrebillen. Sajátos kettősség ez. Nyomor, ünnep, agresszió.

Április 7., hétfő

Reggel egyből két dolog fogadott. Egy fura és egy örömteli. A fura az volt, hogy Kispál Robiék kerítést csináltak az új ház mellé. Ez egyben örömteli is, hiszen eljutottak a magántulajdon védelme felé, viszont a megoldásuk nem túl esztétikus. Uszadékfákból és rozsdás lemezekből építettek egy elég magas kerítést. Később behívtak az udvarba, büszkén újságolták, hogy mit készítettek, és hogy milyen sokba került. 14 000-ért hozattak termőföldet, mert fűmagot szeretnének bele vetni, és a rozsdás vasak is egy csomóba kerültek. Érdekes, mert örültem, de amit csináltak, borzalmasan ronda volt.

A másik, aminek nagyon örültem, az volt, hogy láttam, ahogy Józsika teli szatyorral ment be a zöldházba. Tudtam, hogy a fiatalok kibékeltek. Zsiga szerint a megcsalásos pletykák nem igazak, csak rosszindulatú szóbeszéd. Később bejöttek hozzám, délutánra mennek Pancsához, aki előkészíti a szerződésüket. Kértem tőlük egy részletes tervet a felújításokról, mit terveznek a házzal. Egyébként már most jobb érzés bemenni az udvarba, hiszen nincsenek ott a kutya, és nincs az a mocskok és rendetlenség sem.

Volt még nálam Pocok és Béla is. Nagyon vicces volt, ahogy anyázták egymást előttem. Mókás civódás ez. Az egy másodpercre eső trágár szavak száma 4-5 volt. Mindig azt hiszem, hogy nem tudok újat tanulni, de folyton tévedek. Béla mondta, hogy a hétvégén beszélgettek a testvérével, hogy mennyi a fizetése. Arra jutottak, hogy „két kiló alatt nincs az a hülye, aki itt dolgozna.” Megnyugtattam, hogy van.

Kicsit felmentem a fürdőbe is, mert megnéztem, tényleg rosszak-e a mosógépek. Éppen Lette volt az ügyeletes. Eldicsekedett, hogy a kislánya 8.

lett egy országos matematika versenyen. Olyan boldog volt tőle. Nagyon megdicsértem érte őket, így tovább. Sajnos cserébe ő mezítláb jár, mert inkább a gyerek kapjon papucsot, mint ő, hiszen neki fontosabb. Nem tudja, mi lesz szeptemberben, mert a tankönyv ára 7000 forint fölött lesz.

Sánta Bözsi ma is pénzért könyörgött.

Egy órákor Jánossal, Zsigával és Oláh Zsoltival tartottunk egy rövid megbeszélést. Nagyon jól sikerült. Zsolti státusza volt a lényegi kérdés. Holnap János megy a jegyzőasszonyhoz, tárgyal a fürdőről, Zsoltiról, meg a telep dolgairól. Ez szerintem nagyon fontos. János mostanában nagyon sokat melőzik, különféle anyagokat gyárt, tervezi a programot.

Kettőkor egy esetmegbeszélésre voltam hivatalos. Lakatos Árpai gyerekei kezelhetetlenek, a legkisebb konyakot lopott karácsonykor. Ez nagyon jó példa a hivatali ügyek menetére, karácsony óta most került sor arra, hogy a gyereket meghallgassuk, a családsegítő léphessen az ügyben. A tanárok kipanaszkodták magukat, megoldás azonban nem született. Amit a szülő nem tesz meg, azt az iskola nem tudja megtenni helyette.

Április 10., csütörtök

Ma az egész napot a Pázmányról érkezett hallgatóval, Ágival töltöttem a telepen. Nagyon jól felkészült, szociálisan maximálisan érzékeny. Jó szociális szakember válhat belőle.

Még oda sem értünk a telepre, Zsiga hívott telefonon, hogy betörték az ablakot az irodán, készüljek fel. Rosszul indult a nap.

Elég csúnya látvány volt, az üvegszilánkok egészen beterítették az egész irodát. Nagyon vicces volt, ahogy jöttek az emberek, mindenki kérdezte, mi történt. Olyan áldolog ez, hiszen mindenki tudta, hogy betörték. Egyébként az emberek szerint egy felverődött kő volt... Ez ügyben a telep teljesen összetartó, sosem adnák ki a rongálót. Felszóltam Zsigához, hogy küldjön egy takarítót. Kofa jött le, aki Ági segítségével kitakarította az irodát.

Közben persze érkeztek az emberek, sorban kérték a festéket, házat stb. Most minden válaszom közben rámutattam az ablakra. Mondtam, hogy tegnap megkaptam a pénzt, de most elköltöm az iroda ablakára. Nagyon fel voltak háborodva, főleg Ormai Jenő. Szerinte sokkal előbbre való egy vödör festék, mint az ablak.

Elég sok időt eltöltöttünk Pocokkal. Kibékelte Bélával, együtt jöttek be hozzánk. A történeteivel próbált

imponálni Áginak. Elhangzott az iraki mese, a testvérem pap és orvos történet, és még sok más. Közben Pocok mutatta, hogy a bíróság 70 000 forint perköltséget kér számon rajta. Mondtam neki, hogy kedden ezt már megbeszéltük, csak biztosan nem emlékszik, mert tintás volt. Felhívtam a bíróságot, ott elmondták, hogy a bünyügyi költséget nem tudják behajtani, ha az illetőnek nincs tulajdona, autója, fizetése, nyugdíja. Gyakorlatilag behajthatatlan.

Béla egy szófordulatát külön megjegyeztem, ez így hangzott: „Csinálom a pacstírtát”. Azt jelenti: hegedülni kezd.

Volt nálunk Gyalog János is, aki házat kért. Nagymonológót adott elő. Ágit meggyőzte, aki nagyon letört, amikor elmondtam neki, hogy János minden szava hazugság volt. Dél előtt elugrottunk az üvegeshez, aki egy órán belül jött is. Lemérte az ablakot, holnapra kész lesz az üveg is. Ebéd után utógondoztunk. Lakatos Árpánál jártunk, aki fel volt háborodva éppen, mivel kiderült, hogy a ház nem az övé. Így nem kaphat állandó lakcímkártyát, nem tud hozzáépíteni, nem tud hozzányúlni az ingatlanhoz. Egyébként jól vannak, a szomszédokkal továbbra is rossz a viszony, amíg ott voltunk, anyukám alighanem végig csuklott, mivel a szomszédasszony folyamatosan emlegette.

A telepen ezután már csak egy apró afférunk volt. Alagi Móni követelte, hogy mondjam el neki, mit beszéltem a lányával. Miután a lány külön él, saját háztartást vezet, én megbeszéltem vele, amit kell, ha gondolja, elmondja neki, ha nem, akkor megtartja magának. Ezt Móni rossznéven vette, az ajtót úgy becsapta, hogy majdnem kitörték a maradék ablakok is. Ez van.

Már hazafelé tartottunk, mikor hívott Zsiga. Megjött a mosógépszerelő, és megállapította, hogy az egy éve működő mosógépeink 8 éves állapotúnak felelnek meg. A garancia nem érvényes, mivel nagyüzemben használjuk őket. Kb. 30 ezer forint a javítás. A szerelő szerint nem érdemes rájuk a továbbiakban költeni, újat kell vásárolni. Ezen majd el kell gondolkodnunk.

Május 21., szerda

Ma reggel jöttek a Reménysugár Fogytékos Otthonból, hogy előgondozzák Kispál Karcsikát. Laci vette fel az otthonnal a kapcsolatot, és szerencsére elég elől van a listán. Hárman jöttek, két gyógytornász és egy segítő. Mielőtt a családdal találkoztak volna, beszélünk egy keveset. Megszerveztük Karcsi eljutását az intézetbe. Van egy beszoktató hét, amikor mindennap hozni-vinni kell. A támogató szolgálat csak két napot tudott felvállalni, úgyhogy a maradék két napra én jelentkeztem. Ez most fontos ügy. A szülők házához közeledve egy csapat „éppen nem dolgozó férfi” cukkolni kezdte Imrét, hogy a galambjai nevét is mondja meg. Imre nagyon ideges lett, de megnyugtattam, hogy hagyja őket a fenébe, most a gyerek a fontos. Nagyon jó volt látni, ahogy a szakemberek kezében Karcsi megváltozott. Játszott, nevetett, megnyugodott. Nem harapott, nem csípett. A szülők megnyugodtak. Az apa legőszintébb megnyilvánulása az volt: ha Karcsitól megszabadulok, úgy berúgok, de úgy. Teljesen megértem. Iszonyú nyomorban élnek, ő dolgozik, de éjjel egy szemhuntyát nem tudnak aludni a fiútól, mégis ragaszkodnak hozzá, mert szeretik. A rendszer hibáját jelzi, hogy a család most elesik 54 000 forinttól. Ez iszonyatos érvágás, nem tudom, hogyan pótolják. Ez az 54 000 forint volt az akadálya eddig annak, hogy egy fogyatékos fiú fejlesztést kaphasson. Most azonban már kezelhetetlen a helyzet, ezért muszáj intézetbe vinni. Kíváncsi leszek, mi lesz Karcsi sorsa.

Délután kulcsot másoltam a plébániához, mert megkaptam ideiglenes irodának Tibor atyától. Délután a Kossuth iskola igazgatóhelyettesével tárgyaltam. Holnap viszek két fiút pályakezletességi vizsgálatra Pestre, egy iskolába. Izgalmas lesz.

Jegyzetek

- 1 A Magyar Máltai Szeretetszolgálat integrációs modellprogramjainak átfogó neve „Jelenlét”. A monori Jelenlét program a Tabán nevű cigány-/szegénytelepen valósul meg, így a projekt elnevezése Tabán Integrációs Program. (A nevet Ispány János, a Monori Családsegítő Szolgálat vezetője, a projekt elindítója adta.)
- 2 A Kapocs IX. évf. 4., 2010. decemberi számában olvasható Marozsán Csilla – Lantos Szilárd: A fejlesztéspolitika új ösvénye. Tudósítás egy, a kirekesztett közösségek támogatását célzó programról című cikke (a szerk.).
- 3 Így született meg a többi Jelenlét program bevonásával a Magyar Máltai Szeretetszolgálat jelenleg nyomdai előkészítés alatt álló, a telepeken dolgozó munkatársak által készített módszertani kiadványa, amelynek 2. kötete a Cigánytelep 8-tól 4-ig. Dávid naplója címet viseli. Ebből valók az itt olvasható részletek.